№ 162 ՇԱԲԱԹ ՅՈՒԼԻՍԻ 31

1904

ԵՐԵՍՈՒՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.
Թղթերը ղրկուած են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція „Мшакъ". Адр. Tiflis, Rédaction „Mschak".
Տելեֆոն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Բաժանորդութիւնը ընդունվում է ամեն ժամանակ.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ՇԱԲԱԹ ՅՈՒԼԻՍԻ 31 № 162

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Կիրակի, օգոստոսի 1-ին

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԹԱՐԽԱՆԵԱՆԻ

մահվան տարելիցը լինելով՝ պատարագ կը մատուցվի Խօջիվանքի մատուռում և ապա հոգեհանգիստ կը կատարվի հանգուցեալի գերեզմանի վրա, որի մասին հանգուցեալի այրին՝ Վարդուհի Թարխանեանը իր զաւակների հետ յայտնում է ազգականներին և բարեկամներին։ Պատարագի սկիզբը ժամը $10^1/_2$-ին։ 1—2

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Լազեանի շրջանը.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Խօլերայի դէմ. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Պատերազմի շուրջը. Վալդէկ Րուսսօ. Նամակ Եգիպտոսից. Երուսաղէմ-Արտոխտ Ջութակահար Դ. Դաւթեան.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Լեզուագիտութեան համար ըղձանքներ։

ԼԱԶԵԱՆԻ ՇՐՋԱՆԸ

I

Հեռագիրները հաղորդեցին, որ եապոնական զօրքը մօտենում է Լազեանին, ուր կենտրոնացած են ռուսական բազմաթիւ զօրքեր։

Տեղի կունենա՞ն արդեօք այդտեղ վճռական մեծ ճակատամարտեր—այդ որոշակի ասել դժուար է։ Սակայն այնպիսի լուրջ ռազմագիտական գրողներ, ինչպէս է Р. В. Թէրթի աշխատակիցը, ենթադրում են, որ այդտեղ, Լազեանի շուրջը, խոշոր ընդհարումներ տեղի կունենան։ Նա հիմնվում է այն բանի վրա, որ գեներալ Կուրօպատկինը անուանել է Լեաօեանի մօտ ռուսների գրաւած դիրքերը «գլխաւոր դիրքեր» և յոյս է յայտնել, որ այդտեղ ռուսական զօրքերը աջողութեամբ կռիւ կը մղեն եապօնացիների դէմ։ Դա նշանակում է, որ գեներալ Կուրօպատկինը մտադիր չէ Լաօեանից հեռանալ առանց պատերազմի։

Ուրեմն, Լաօեանի մօտ, Տանցզիխէ գետի ափերում սպասվում է լուրջ ճակատամարտ։

Արդարև, Տանցզիխէ գետի ափերից սկսվում են Լաօեանի զօրաբանակի մարտկոցները։ Իսկ յետ նահանջել և կենտրոնանալ Լաօեան քաղաքի մէջը, դա մի և նոյն է, թէ փակվել և պաշարվելու վտանգի մէջ գցել ինքն իրան։

Լաօեանը ռուսների համար ահագին նշանակութիւն ունի թէ իբրև մի բանալի, որ ճանապարհ է բաց անում հիւսիսից դէպի Լաօխէ գետի հովիտը և թէ իբրև մանջուրական զօրքի գլխաւոր յենակէտ, որտեղ կենտրոնացած են ուտելեղէնի և ռազմական մթերքների մեծագոյն պաշարներ։ Անհրաժեշտ է կարճ միջոցում փոխադրել բոլոր մթերքները, որոնք մի միլիօն պուդից աւելի են։ Իսկ զրկվել նրանցից, դա նոյնն է, թէ մի խոշոր ճակատամարտ կորցնել։

Ուստի պատերազմական բանակի ներկայ հանգամանքներին բոլորովին համապատասխան է գեներալ Կուրօպատկինի որոշումը՝—չը զիջել Լեաօեանը։

Բնորոշ է և այն, որ գեներալ Կուրօպատկինը ինքն ասում է, որ թշնամին գերազանց է իր բազմաքանակութեամբ։ Այդ խօսքերից պէտք է եզրակացնել, որ նա սպասում է եապօնական առաջին զօրքի հրամանատար Կուրօկիի առաջխաղացութեանը աւելի վաղ, քան կը գան Ռուսաստանից օժանդակ զօրքեր՝ հաւասարակշռելու համար պատերազմող կողմերը։

Աչքի առաջ ունենալով Լաօեանի շրջանի ստացած առանձին նշանակութիւնը, մենք կը տանք մի քանի տեղեկութիւններ թէ Լաօեան քաղաքի, թէ նրա քաղաքական նշանակութեան և թէ նրա շրջանի մասին։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԽՕԼԵՐԱՅԻ ԴԷՄ

—

Կովկասի գլխաւոր վարչութիւնը թոյլ է տուել Թէմիր-Խան-Շուրայի քաղաքային ինքնավարութեանը քաղաքի պահեստի դրամագլխից 3000 րուբլի յատկացնել խօլերայի դէմ մաքառելու և, որ գլխաւորն է, սանիտարական ու այլ միջոցներով աշխատելու նրա մուտքն արգելելու համար։ Նոյն նպատակի համար Պետրովսկ քաղաքն իր պահեստի գումարներից յատկացրել է 10,000 րուբլի։

—Կասպեան ծովափի սանիտարական իշխանութիւնը, մաքսային և նաւահանգստային հիմնարկութիւնները և «Կավկազ-Մերկուրի» ընկերութիւնը հետևեալ կարգադրութիւններն են ստացել. 1) Ամբողջ Պարսկաստանը համարվում է խօլերայով վարակված և 2) Լենքօրանի և Աստարայի բժշկական վերահսկողութեան կայարաններին թոյլատրված է այդ նաւահանգիստներում ազատ ելմուտք տալ այն պօստային շոգենաւերին, որոնք գալիս են պարսկական նաւահանգիստներից (Գեազ, Մէշշէդիսէր և Էնզէլի), ունենալով այնտեղ ուղարկված մեր բժիշկներից մէկն ու մէկի վկայութիւնը առողջական դրութեան մասին. բայց և հեռաւոր ճամբորդութեան ժամանակ պէտք է ենթարկվեն նրանք սանիտարական նոր քննութեան Բագւում։ Իսկ առողջ և վատառողջ բոլոր նաւերը պէտք է գնան Բագու։

—Աստրաբադի ռուս հիւպատոսը հեռագրում է յուլիսի 16-ից, որ խօլերա է երևացել Դամղանում և Շահրութում։ Նրա պահանջմամբ հաստատվել են կարանտիններ։ Գեազ գիւղում եղել են մահվան մի քանի կասկածելի դէպքեր։ Ուղարկված ռուս բժիշկ Եագօլդէնսկուն չէ աջողվել տեսնել հիւանդներին,—ազգաբնակութիւնը թագցնում է նրանց։

—Կրասնօվօդսկի ծովափի իշխանութիւնը արգելում է ռուսական սահմանին մօտենալու պարսկական նաւակներին՝ մինչև անգամ կանաչեղէն և այլ պաշարներով բեռնաւորված։ Այդ մակոյկները չեն կարող գնալ նաև Բագու։ Դա նշանակում է, որ արգելվում է ամեն տեսակ ներմուծութիւն Պարսկաստանից Ռուսաստան։ Բայց այդ դէպքում ո՞րքան կարող է զարգանալ մաքսանենգութիւնը և ինչ ահագին փասներ հասցնել սանիտարական տեսակէտից։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Ինժեներ Է. Շիլլերը խնդրամատոյց է եղել ներքին գործերի մինիստրութեանը և թոյլտւութիւն է ստացել Երևանում և Ալէքսանդրօպօլում հեռախօսների ցանցեր անցկացնելու և շահագործելու։

—

Մինչև այժմ Անդրկասպեան երկաթուղիների վրա վնասվող աշխատաւորների ու ծառայողների միանուագ կամ կենսաթոշակով վարձատրութեան հարցը քննվում էր հաղորդակցութեան ճանապարհների մինիստրութեան մէջ։ Այժմ՝ նկատելով որ տեղական երկաթուղիների վարչութիւնն աւելի լաւ ձեռնհաս է այդ իրան շատ մօտից ծանօթ հարցերը քննելու, դրա համար յանձնվեց այսուհետև այդ հարցերի քննութիւնը երկաթուղիների տեղական վարչութեանը, եթէ վնասուծի համար միանուագ վարձատրութիւն տրվելու է 10,000 րուբլուց ոչ աւելի, իսկ տարեկան նպաստ ոչ աւելի 1,000 րուբլուց։

—

Լուրեր են պտտում, որ Թիֆլիսի փողատէրերից մի քանիսը միանում և հիմնում են մի խոշոր ակցիոներական ընկերութիւն որի նպատակը լինելու է մատուտակի կամ բեհմի արմատի արդիւնագործութեան և արտահանութեան շահաւէտ գործը։ Յայտնի է, որ այդ արմատը բաւական խոշոր արտահանութեան առարկայ է։ Այդ գործը ներկայումս գտնվում է գլխաւորապէս անգլօ-ամէրիկեան կապիտալիստների ձեռքին։

—

Ռուսաստանից Անդրկովկաս ծառայութեան եկած պաշտօնեաներն օգտվում են մասնաւոր արտօնութիւններով ռոճիկի տեսակէտից։ Ներկայ 1904 թւի ընթացքում այդ առաւելութիւններին բաւականութիւն տալու համար Անդրկովկասի գիւղական միջոցներից յատկացված է 10,000 ր., որից 7,500 րուբլին նշանակված է Անդրկովկասում աւելորդ հինգամեակներ ծառայելու պատճառով աւելացած ռոճիկները վճարելու, իսկ 2,500 րուբլին ճանապարհի ծախք Անդրկովկասում ծառայելու եկած անձերին ներքին նահանգներից։

Երկաթուղիների կայարանների հեռագրատները գտնվում էին առաջ հաղորդակցութեան ճանապարհների մինիստրութեան իրաւասութեան տակ։ Վերջին ժամանակներս նրանք անցան ներքին գործերի մինիստրութեանը։ Ահա այդ պատճառով Թիֆլիսի պօստ-հեռագրական շրջանի կառավարչի օգնական Ն. Ս. Իվանովը գնացել էր վերաքննելու իր հսկողութեան տակ նոր դրված բոլոր գրասենեակները։

—

Յունիսի 26-ին, ինչպէս հաղորդում են Բագուի լրագիրները, այնտեղի ոստիկանութեան յանձնվեց 22 փունտ ոչխարի միս, որ ծախում էր հանել տեղական ամենախոշոր մսավաճառ Մէհտի-Բաբա-Բաղըրովը։ Քննութիւնից երևաց, որ, առաջին՝ ոչխարը մորթված է ծածուկ և, երկրորդ, ոչխարն արդէն վարակված է եղել սիբիրեան ախտով։

—

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԼԵԶՈՒԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ԸՂՁԱՆՔՆԵՐ

—

Նափոլի, յուլիսի 21-ին

Հայ Թրոմբէթթիները մեր ո՞ր միջավայրերէն ակնկալել ներելի է. մեր ո՞ր դասակարգերուն մէջ իրթանք փնտռենք հեղինակները, որոնք մատախպար բառգիրք մը երկասիրելու դիւրութիւնները կը վայելեն. ահա խնդիրներ զոր նախորդ թղթակցութեամբ հանրութեան կը յիշեցնէինք։

Այս հարցումներուն պատասխանները ինքնաբերաբար կը ներկայանան ամէնուս մտքին առջև.—վանականները։ Վասն զի, վանականներն են կեանքի տագնապներէն ազատագրեալները, ո՛չ այսօրուան հացին կարօտ, ո՛չ վաղուանին համար մտատանջ, դրամապէս ապահովեալներ, ու՝ զարգացման և աշխատանքի նպաստաւոր միջավայրերու մէջ ապրողներ։ Ո՞ւր է հիմնարկութիւննիս որ օժանդակէ բանասէր աշխարհականներու։ Հոյակապ Նորայր Բիւզանդացինիս, որ եւրոպական ո՛ և է ազգի մէջ գիտութեանց փառք մը պիտի հռչակուէր, ահա օտարազգի կրնոջ մը շնորհիւն է, որ երասուն տարիէ ի վեր կաշխատի, դիզելով ձեռագիր ձեռագրի վրա, պատրաստելով հայերէն մեծ բառգիրքը, ու ֆրանսերէն հայերէն բառգրքին ալ ամբողջովին սրբագրած, ու այս ամէնքը, դարակներու խորը կը հանգչեն. քառասուն տարի հայագիտութեան և հայրենագիտութեան աշխատող Նորայր մը, միայն և միմիայն 2,200 ֆրանք ստացեր է, և ոչ իսկ 1,000 րուպլի։

Էջմիածինը Մխիթարեանց վանքերէն շատ ու շատ նուազ բաղդաւորեալ է ուսումնականներ պատրաստելու և գիտական մեծ երկասիրութիւններ հրատարակելու առաւելութեանց վայելումին մէջ, բայց երբ Վաղարշապատ Աստուածաշունչ կը տպագրուի, և ուսանողներ Եւրոպա կը մեկնեն, աստուածաբան վերադառնալու առաջադրութեամբ, միթէ կարելի չէ՞ բանասէրներ ըլլալու նպատակաւ ալ Եւրոպա ուսանողներ խրկել։ Կարելի չէ՞ աւելի պիտանացու մեծ երկասիրութեանց տպագրութեանը հետամտիլ։

Էջմիածնի համար այսքան ակնարկութիւն մը բաւական համարելով, անցնինք Մխիթարեանց։

Թէև վիեննական հաստատութիւնը հանրութեան նուազ ծանօթ է քան վենետկեանը, բայց գիտենք, թէ Աւստրիոյ մայրաքաղաքին մեծագոյն ապարաններէն մին իր սեփականութիւնն է, թէ ամենահարուստ գրատան մը տէրն են, թէ Վիեննան մտաւորականութեան բարգաւաճ կեդրոն մըն է։ Իրաւ է, որ վիեննացի մխիթարեանները շատ հարուստ չեն, բայց ինչ որ ունին, իրենց լի ու լի կը բաւէ պատրաստելու համար ուսումնականներ, որոնք նախորդ սերունդները գերազանցեն։ Իրենց թէ նիւթական և թէ բարոյական ուժերը կօգտեն, որպէս զի մեզի Թրոմբէթթիներ ու հայկազեան բառգիրքեր նուիրեն։ Կըսուի, թէ Հ. Մէնէվիշեան քանի տարի է հայերէն բառգրքի մը պատրաստութեանը կը հետամտի. տեղեկութեան ստուգութիւնը երաշխաւորելու կարող չեմ։ Վիեննայի մխիթարեանները ականաւոր լեզուագէտներ ու բանասէրներ ունեցեր են—և հիմակ ալ շատ կը խօսուի Հ. Տաշեանի վրա, բայց իրենց մէջ ծնած տաղանդները, համբաւնին կատարելապէս արդարացնող դրական ու շօշափելի գործերով բազմահարուստ հանդիսացած չեն։ Այսպէս, օրինակի համար, հանգուցեալ Այտնեան աբբան քառասուն տարի առաջ աշխարհաբառի քննական քերականութիւն մը հրատարակելէ յետոյ, այլ ևս հանգստացաւ, այսինքն՝ սպառած երևցաւ. մինչ կէս դարու ժամանակամիջոցին մէջ բաղդատական լեզուագիտութիւնը ահագնաքայլ յառաջադիմեց։ Մինչդեռ, հայերէն լեզուն թէ բառարաններու և թէ գրաբառ գրքերու միջոցաւ մեր մէջ տարածողները վենետիկցիները եղան։ Վիեննացիներէն շատ քիչ բան ունեցանք. Միլտօն մը, Տելեմակ մը չը տուին, և ո՛չ ալ Ջախջախեան մը, Ա[illegible]գիրեան մը։ Բայց չեմ կրնար մոռնալ, ինչ որ մենք—գրաբարին համար երբեմն խենդեցող աշխարհականներս—կը պարտինք հայր Թովմասեանի, այժմու աբբան, նախնեաց մատենագիրներէն իր ամենապատուական հաւաքածոյին համար, զոր ամեն գրաբարի հետամտողներուն ձեռքը տեսնել կը փափագէինք. Կարճ կապելով, ըսենք թէ վիեննացիներու «ուսումնական»-ի «գիտնական»-ի համբաւը մեզի իրաւունք կուտայ պահանջկոտ ըլլալ իրենց նկատմամբ, և դրական ակնկալութիւններով սպասել, ու թերևս՝ յուսալ իսկ։

—

Վենետիկցիներուն մեր մէջ վայելած հին մակնահռչակ համբաւը երկարաբանելու հարկէն զիս կազատագրէ, բայց, պահանջկոտութեան իրաւունքը կը վայելենք լիուլի։

Ս. Ղազարու Միաբանութեան մտաւորական զարգացմանը շատ աննպաստ միջավայր մը է Վենետիկ քաղաքը, գիտական որ և է հիմնարկութիւնէ զուրկ էսթէտիկ քաղաք մը։ Սակայն, առաջադիմութեան այդ արտաքին արգելքին յաղթելու դիւրութիւններ չեն պակսիր։ Վարդապետները կրնան յաճախել Իտալիոյ զանազան քաղաքները, ուր համբաւաւոր համալսարաններ կը գտնուին։ Շատ հեռու չէ Պոլոնիա—Թրոմպէթթիին դասախօսելիք համալսարանին քաղաքը. Բատօվան իրենց հա-

Բօստօվում (Դօնի վրա) հաստատուած է մի նոր և... լաւ ընկերութիւն: Դրա անունն է «Հարանիք»: Ընկերութեան նպատակն է նիւթական օժանդակութիւն տալ իր անդամներից նրանց, որոնք ամուսնանում են:

—

ԲԱԳՈՒԻՑ մեզ գրում են. «Երէկ, ամսիս 12-ին, գիշերը ժամի 10-ին թոյն ընդունելով, իր կեանքին վերջ դրեց 15 տարեկան օրիորդ Ա. Պետրոսեանի նորահաս աղջիկը: Տեղեր իր չարաբաստիկ նպատակը իրագործելուց մի օր առաջ չորս նամակներ է թողնում—մէկը հօր հասցէով, միւսը խորթ մօրը, երրորդը՝ 11 տարեկան քրոջը, իսկ վերջինս իրանց բակում ապրող մի կնոջ, որի ամուսինը ոստիկանատան պաշտօնեայ է: Թողած նամակների բովանդակութիւնը հետեւեալն է. «Ես սպանվում եմ վերջ դնել իմ կեանքին, որովհետև զզուած եմ խորթ մօրիցս եւ ծարբեցող ու մօրս ձեռին խաղալիք դարձած հօրիցս»...

—

ՇԻՐԱԿԻՑ (Կարսի գաւառ) մեզ գրում են. «Շիրակեցիք ահա երկու շաբաթ է, որ սկսել են դաշտային պարապմունքները, հնձում են խոտերը և արտերը հերկում են. Խոտը այս տարի սակաւ է շնորհիւ անընդհատ տեղացող յորդ անձրեւների: Շիրակում հացաբոյսը այս տարի միջակ կարելի է հաշվել, որովհետև գարունից սկսած պարբերաբար տեղացող կարկուտները մեծ վնաս հասցրին ցանած արտերին և աւելացրէք դրա վրա երկու-ամիս շարունակ երկնքից թափվող անձրեւները, որ զգալի հարուած պատճառեցին բուսականութեան: Կան ցանած արտեր, որ կարելի է համարձակ ասել, որ երբեք չի քաղուի, և անձրեւներից գոյացած սելավները շատ գիւղերի հանդեր քանդուքարաւ արին և խեղճ շինականի հազար ու մի զրկանքով ձեռք բերած արիւն քրտինքով աշխատութիւնը հողի հետ հաւասարեցրին. Խեղճ աղքատ գիւղացին կրկին պիտի դիմէ փոխառութեան, կրկին պիտի ընկնի տզրուկի նման արիւնը ծծող անխիղճ վաշխառուի ճանկը, դեռ ևս հինը չը տուած նոր մուրհակներ կնքելու:»

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

Եապօնացիները fչացնում են իրանց qorfերի թիւը: Տօկիօից Բեռլին ուղարկված մի հեռագիր հաղորդում է, որ թէև եապօնացիները դիտմամբ լուրեր են տարածում ամբողջ աշխարհում, թէ պատերազմին մասնակցում են միայն 13 դիվիզիա, բայց իսկապէս դուրս է գալիս, որ նրանք ուղարկել են պատերազմի բեմը քսան դիվիզիա, որոնցից հինգը ներկայումս պաշարում է Պօրտ-Արտուրը և բերդից հինգ կիլօմէտրով միայն հեռու է, գիշեր և ցերեկ ռմբակոծելով քաղաքը: Տօկիօում մեծ համոզմամբ սպասում են, որ Լեաօեանի և Պօրտ-Արտուրի առումը միաժամանակ տեղի կունենայ: (T. Ա.)

Պօրտ-Արտուրի շտուրմի մասին Լօնդօնից հաղորդում են, թէ Տօկիօից հեռագրում են, որ Պօրտ-Արտուրի շտուրմի մասին պաշտօնական ոչ մի տեղեկութիւն չէ հրատարակված: Լուրերին նայելով, եապօնացիները երկօրեայ կռուից յետոյ, որի մէջ հսկայական կորուստներ ունեցան, յուլիսի 15-ին գրաւեցին մի քանի բլուրներ: Չինաստանից եկած լուրերը դարձեալ յուզիչ բնաւորութիւն են կրում: Չէզոքութիւն պահպանելու պատրուակով՝ Իւանշիկային քաշում է զօրքերը զանազան նահանգներից սահմանագլխի վրա՝ այն նպատակով, որ ուժեղացնէ գեներալ Մաի ունեցած ռազմական ոյժերը: Թղթակիցները մեծ ճակատամարտ են գուշակում Լեաօեանի մօտ: (Бирж. Вѣд.)

Բալտիական էսկադրայի ակնկալութեան առիթով «Temps» լրագրի թղթակիցը գրում է. «Այստեղ, Եապօնիայում, հաւատացնում են, որ բալտիական էսկադրայի գալը անհաւատալի է: Երբ դուք այդ մասին խօսում էք, ձեզ վրա նայում են իբրև խելագարի: Եապօնացիները այսպէս են դատում. եթէ բալտիական էսկադրան կարողանայ հասնել մինչև Եապօնիա, նա անմիջապէս ճանապարհին կոչնչացնվի. նա կը գայ արդէն եղկելի դրութեան մէջ: Պօրտ-Արտուրը այդ ժամանակ արդէն առնված կը լինի, ուստի բալտիական էսկադրան յենակէտ չի ունենայ և վերջին ծայրայեղութեան մէջ կընկնի:

Սակայն, ասում է թղթակիցը, այդ դատողութիւնները ոչ մի արժէք չունեն: Ամենից առաջ, եթէ բալտիական նաւատորմը յոգնած լինի երկար ճանապարհից, նրա վիճակը յամենայն դէպս այնքան լաւ կը լինի, որքան եապօնական նաւատորմի վիճակը, որը արդէն եօթն ամիս կռիւ մղած կը լինի: Ապա, ենթադրենք, որ էսկադրան գալիս, Պօրտ-Արտուրը արդէն առնված լինի: Ի հարկէ, այդ անհաճելի կը լինի, բայց պէտք է յիշել, որ պօրտ-արտուրեան էսկադրան չի ոչնչացնվի առանց կռուի, և որ այդ կռուից յետոյ, որի ելքը չէ կարելի գուշակել, եապօնական էսկադրան, նոյն իսկ յաղթական, գրեթէ գրօյի հաւասարված կը լինի և ամենևին կարող չի լինի ոչնչացնել բալտիական նաւատորմիղը: Վերջապէս, վերջինս իբրև յենակէտ կունենայ ծայրայեղ դէպքում Վլադիվօստօկը, իսկ Վլադիվօստօկը առնելը դեռ շատ հեռու է:

—Նոյն թղթակիցը հաղորդում է Տօկիօյից, որ եապօնական փոխադրական նաւերի Ջրասոյզ անելը յունիսին քիչ մնաց ապստամբութիւն ծագեցնէր եապօնական մայրաքաղաքում: Նրա ասելով, բալտիական էսկադրայի Խաղաղ Ովկիանոսի ջրերը մտնելու օրը վճռական հարուած կը լինի Եապօնիայի համար: Ամենից առաջ նա կը կանգնեցնի առ ժամանակ Եապօնիայի ամբողջ արտաքին առևտուրը, որովհետև ոչ մի չէզոք նաւ այդ ժամանակ չի վըստահանայ դիմել Եապօնիայի ծովափունքը. երկրորդ, այդ նաւատորմի երևալը Խաղաղ Ովկիանոսում ամենից առաջ Ռուսաստանի ահագին բարոյական յաղթութիւնը կը լինի: Այդ էսկադրայի աջող գործողութիւնները կարող են կարճ ժամանակում վերջ տալ պատերազմին: Թղթակիցը բոլորովին անհիմն է համարում եւրօպական մի քանի ծովագնացների յայտարարութիւնը, որոնք կասկածում են թէ հնարաւոր լինի պատերազմական ժամանակում եւրօպական ջրերից նշանաւոր նաւատորմ շարժել դէպի Խաղաղ Ովկիանոսը: (Новости)

Պօrs-Աrsուrի վիճակը բաց ամերիկական թըղթակցի: Ամերիկական մի լրագրի թղթակիցը, որ յունիսին 5 օր մնացել է Պօրտ-Արտուրում, հետևեալն է գրում բերդի վիճակի մասին. «Ես կարծում էի այդտեղ Պօրտ-Արտուրի դըրութեան մասին իմ ունեցած յոռետես հայեացքի հաստատութիւնը գտնել, բայց փոխանակ սովից մեռնող պահակազօրքի, ես տեսայ մի քաղաք, որ արտաքին աշխարհի հետ յարաբերութեան մէջ է, ստանում է ինչ ուտելիք որ պէտք է, ունի լաւ ռազմամթերք և բոլորովին առողջ է: Վերջին չորս ամսվայ ընթացքում չափազանց շատ բան է արված և բոլոր բարձրութիւնները այնքան սաստիկ ամրացրված են, որ չեմ կարծում, թէ ցամաքի կողմից կարելի լինի աջողութեամբ գործել բերդի դէմ: Ես չեմ քաշվում հաստատել, որ Պօրտ-Արտուրի արտաքին ամրութիւնները վերցնելիս՝ պաշտպանողները պէտք է իրանց զօրքի գոնէ 40%-ը զոհեն, բայց քիչ աջողութիւն ես տեսնում եմ և ծովի կողմից: Ռուսաց նաւատորմը բաւական ուժեղ է, կոմանդայի և օֆիցէրների տրամադրութիւնը հիանալի է, եապօնացիների առատօրէն գործածած վառօդը և ռումբերը ոչ մի էական վնաս դեռ չեն հասցրել բերդին: Ես կարծում եմ, որ դեռ շատ ժամանակ կը տևէ, մինչև եապօնացիները կառնեն Պօրտ-Արտուրը, եթէ միայն նրանք կը վերցնեն երբ և իցէ: (Бирж. Вѣд.)

ՎԱԼԴԷԿ ՌՈՒՍՍՕ

—

Գերեզման իջաւ Ֆրանսիայի ժամանակակից փայլուն դէմքերից և հանրապետական կուսակցութեան ամենավառ ներկայացուցիչներից մէկը — նախկին մինիստր-նախագահ Վալդէկ Ռուսսօն:

Նա նշանաւոր դեր խաղաց երրորդ հանրապետութեան այնքան արկածներով լի պատմութեան մէջ: Դեռ նորերս, շատերը այն կարծիքն ունէին, թէ Կօմբի մինիստրութեան անկման դէպքում, Ֆրանսիայի կառավարութիւնը նորից կանցնի նրա ձեռքը, սակայն ռաժան հիւանդութիւնը շտապեց վերջ դնել այդ բոլոր յոյսերին: Նա չը դիմացաւ այն օպերացիային, որ բժիշկները ստիպված էին կատարել նրա լեարդի վրա:

Պիէր-Մարի-Րընէ-Էրնէստ Վալդէկ Ռուսսօն ծնվել է 1846 թ. դեկտեմբերի 2-ին, Նանտ քաղաքում, ուր նրա հայրը յայտնի էր իբրև նշանաւոր փաստաբան: Նա իր նախնական կրթութիւնը ստացաւ այդ քաղաքի կաթոլիկական գիմնազիայում, որտեղից ապա մտաւ համալսարանի իրաւագիտական ֆակուլտէտը Պուատէ քաղաքում: Աւարտելով բարձր ուսումը 23 տարեկան հասակում և հաստատվելով Սէն-Նազէր քաղաքում, նա կարողացաւ շուտով իր արտակարգ ընդունակութիւններով, իր հռետորական տաղանդով և իր ճառերի ընտիր լօգիկայով իր վրա գրաւել հասարակութեան ուշադրութիւնը:

Այնուհետև նրա կեանքի ասպարէզը դարձաւ փայլուն աջողութիւնների մի անընդհատ շարք: Այդ կեանքը խիստ մաքրակենցաղ՝ պուրիտանական էր, որոշ կայուն աշխարհահայեացքով, համակված ամբողջովին թունդ հանրապետական գաղափարներով: Շնորհիւ այդպիսի յատկութիւնների, Ռուսսօն շուտով դարձաւ ժողովրդական և մեծ հեղինակութիւն ձեռք բերեց. 1879-ին նա ընտրվեց պատգամաւոր և մտաւ պարլամենտ, ուր յարեց «հանրապետական դաշնակցութիւն» կոչված կուսակցութեան և դարձաւ Գամբէտայի քաղաքականութեան ամենաջերմ կուսակից: Եւ երբ 1881-ին, Գամբէտտան կազմեց իր «մեծ մինիստրութիւնը», Վալդէկ Ռուսսօն ստացաւ ներքին գործերի մինիստրի պորտֆէյլը. այդ ժամանակ նա դեռ 35 տարեկան չը կար: Նա շարունակեց այդ պաշտօնը և 1883—85 թւին, Ժիւլ Ֆերրիի «երկար մինիստրութեան» մէջ, իսկ 1885-ին, երբ այդ մինիստրութիւնը ընկաւ, նա հեռացաւ քաղաքական գործունէութիւնից և նուիրեց իրան փաստաբանութեան Պարիզում: Նա վարեց մի քանի հռչակաւոր դատեր, ինչպէս Պանամայի, Դրէյֆուսի գործերը և իննամեայ փաստաբանական գործունէութիւնից յետոյ 1894-ին նորից վերադարձաւ քաղաքական գործունէութեան ասպարէզը և ընտրվեց սենատոր: 1895-ին, երբ նախագահական ընտրութիւն էր, Ռուսսօյի անունը կանդիդատների թւումն էր Ֆէլիքս Ֆօրի հետ միասին: Վերջապէս 1899-ին Վալդէկ Ռուսսօն ստանձնեց Ֆրանսիայի կառավարութեան ղեկը, իբրև մինիստր-նախագահ, կազմելով մի մինիստրութիւն, որ յայտնի է «հանրապետական պաշտպանութեան կաբինէտ» անունով, և որը երրորդ հանրապետութեան ամենատևական մինիստրութիւնը եղաւ, գոյութիւն ունենալով ամբողջ 3 տարի: Այդ մինիստրութիւնը նշանաւոր է նրանով, որ վերջ դրեց Դրէյֆուսի գործին, որը ամբողջ Ֆրանսիան ալէկոծում էր և խաղաղացրեց յուզված մտքերը, ու առաջ քշեց կրօնական միաբանութիւնների մասին յայտնի օրէնքը, սուր և կատաղի կռիւ մղելով կղերականութեան դէմ, մի կռիւ, որ շարունակվում է և այժմ: Նանտի կաթոլիկ գիմնազիայի հայրերը կարո՞ղ էին երևակայել, որ իրանց աշակերտի ձեռքով կաթոլիկութիւնը կը ստանայ ամենածանր հարուածը Ֆրանսիայում...

Երկու տարի առաջ Վ. Ռուսսօն, տեսնելով առողջութիւնը քայքայված, թողեց պաշտօնը, յանձնելով երկրի կառավարութեան ղեկը Կօմբին: Եւ այսօր, երբ նա համարվում էր միակ արժանաւոր կանդիդատը հասարակապետութեան նախագահի պաշտօնի համար, Լուբէի լիազօրութեան ժամանակը լրանալուց յետոյ, լեարդի հիւանդութիւնը վերջ դրեց այդ յոյսերին:

Վ. Ռուսսօյի պէս աւակներով կարող է պարծենալ նոյն իսկ Ֆրանսիայի պէս մեծ հայրենիքը:

բևան է, և նոր հաստատութիւն մըն ալ ունինք: Չը մոռանանք թէ Գերմանիան ալ մօտ է. Միւնխէնը շատ հեռու չէ:

Այսօր Ս. Ղազարու մէջ կը գտնուին բաւական թուով վարդապետներ, որոնք, բնածին յատկութիւններով օժտուած, կը փափագին լեզուին լեզուագիտութեամբ պարապիլ. և եթէ վանքը ուզենար անոնց ընծայել նպաստաւորութիւն, պիտի կարենայինք մօտաւոր ապագայի մը մէջ ունենալ ձեռնհաս գիտուններ, որոնք հայագիտութեան ու հայրենագիտութեան նշանաւոր ծառայութիւններ պիտի մատուցանէին:

Մխիթարեանց հին սերունդները այդ երկու գիտութեանց համար հրաշագործներ եղան, իւրացնելով իրենց ժամանակին լեզուագիտութեան նուաճումները: Կաշխատէին իւղի աղօտ կանթեղով մը, հողէ պնակով կրակարանի մը հովին կը տաքցնէին իրենց սառած մատուները, չէին զիջեր կը կռուէին, մեռնելու էին վաղուան հացին համար, ու երկրէն երկու ամսուան հեռաւորութեամբ տարագիր. և սակայն դեռ այսօր անոնց գրքերն են մեր ձեռքը: Այդ դպրոցը եկաւ յանգեցաւ Նորայր Բիւզանդացիին, որ պիտի հիմնէր «նոր դպրոցը». բայց, երիտասարդութեանը իսկ արդէն նշանաւոր հայագէտին Սուրբ Ղազարէն անջատումը ընդհատեց վանքին մէջ հայագիտութեան հանդարտընթաց առաջխաղացութիւնը: Մեր մատենագրութեան մեծագոյն դժբաղդութիւններէն մէկն է այդ անջատումը:

Նորայրէն յետոյ յոյսեր դրուեցան Հ. Սիւքրեանին վրա, որուն վաղահաս մահը չը թոյլատրեց որ և է նշանաւոր գործի մը երևումը:

Անկէ ետքը վենետիկցիները մերթ ընդ մերթ կասկած ունեցան, թէ իրենց մեծ դիրքը կորսնցնելու վտանգին մէջ են: Հայրենաւանդ ժառանգութիւնը կը սպառէր, և հայ ազգը նոր պահանջումներ ունէր: Ապագային կանխատեսութեամբ, պատրաստուիլ սկսան: Երիտասարդ վարդապետ մը՝ Հ. Յովհաննէս Թօրոսեան, Հռոմ խրկուեցաւ, հին լեզուներու ուսմամբ պարապելու: Սկզբնաւորութիւն մըն էր: Ուսանող վարդապետը նախ ասորերէն սկսաւ սորվիլ. սակայն քանի մը ամսէն աշխատութիւնները կիսատ թողլով, վանք վերադառնալու հարկին մէջ կը գտնուէր: Վարժապետութիւն պիտի ընէր: Երկու տարի առաջ ալ ուրիշ երիտասարդ վարդապետ մը Միւնխէն խրկուեցաւ Սանսկրիտ և ուրիշ լեզուներ սորվելու. քանի մը ամսէն ետ կանչուեցաւ. վարժապետութիւն պիտի ընէր: Հիմակ չեմ գիտեր թէ համալսարան խրկուած մը կա՞յ թէ ոչ: Աստղաբաշխութեան ուսանող վարդապետ մը ունին, բայց լեզուագիտութեան:

Այժմ Ս. Ղազար կը գտնուին երկու վարդապետ, որ առաջնակարգ կարողութիւններով օժտուած ուղեղներ վայելելու բաղդը ունին, Հ. Սիմոն Երեմեան և Հ. Արսէն Ղազիկեան, որոնք եթէ քանի մը տարուան համար Հռոմ խրկուին—ուր վենետիկցիները օթեան ունին—ապահով եմ թէ ականաւոր լեզուագէտներ պիտի հանդիսանան, և պիտի նախագահեն Մեծ-Բառգրքին երկասիրութեանը:

Հ. Երեմեան վանական սարքերու պըրկումներէն իսկ դուրս ցատկեցուց և ազգին ցոյց տուաւ գրագէտի և հրապարակագրի իր կարողութիւնները, բայց երիտասարդ վարդապետը շա՜տ ընդունակ է առաջնակարգ հեղինակութիւն մը ըլլալ լեզուներու մէջ, բաւական է որ աշխատելու և սորվելու պատեհութիւնը տրուի իրեն: Հանքաբանական բառերու շարքի մը ստուգաբանութիւնները այս հաւաստումս կերաշխաւորեն: Միանգամայն, իր «Արուեստից և գիտութեանց բառարանը» զոր դպրոցականի վիճակին մէջ աշխատասիրած է, իր թաքուն հակամիտութիւնները երևան կը հանեն:

Հ. Ղազիկեանին երկասիրութիւնը, որուն միակ պրակին իբր նմուշ հրատարակութիւնը արժանաւորապէս գնահատուեցաւ «Մշակ»-էն, ցոյց կուտայ թէ երիտասարդ վարդապետը մէթօդամէտ միտք մըն է, և՝ կանոնաւորութեան, ճշգրտութեան, պարզութեան ոչ միայն սիրահար մըն է այլ և իրականացնող մը: Մխիթարեանց նորագոյն սերունդին ամենաքաջ գրաբառագէտը. բայց ոչ թէ բաղդատմամբ «ամենաքաջ», այլ՝ իրապէս ամենաքաջ: Եւ գրող մը որ գրաբառին մէջ Հիւրմիւզին ու Բագրատունիին պատուաստուածէն պտղաբերուած է, իսկ աշխարհաբառին մէջ՝ ռահվիրայ մը և պարծանք մը: Յետ հայ մատենախօսութեան տպագրումին աւարտմանը, եթէ հ. Ղազիկեան ևս քանի մը տարի Հռոմ անցընէ, այն ատեն ս. Ղազար պիտի սկսի յաղթանակաւ գրաւել իր նախկին դիրքը հայագիտութեան ու հայրենագիտութեան ուսումներուն բարձունքը. ու մեծ բառարանին պատրաստութիւնը հեղինակաւոր գիտուններու աշխատութեամբը կը յառաջանայ այն ատեն:

Լեզուագիտութեան և անոր յարակից խնդիրները առ այժմ կը վերջացնենք, ենթադրելով թէ ամեն ոք զգացած է նոր մէթօդներով պատրաստուելիք բառգրքի մը անհրաժեշտ պէտքը, պէտք մը որուն գոհացումը իզուր կը խնդրենք երեսուն տարիէ ի վեր:

Ինչպէս վերև յիշեցի, Նորայր Բիւզանդացին արդէն պատրաստ ունի այդ բառարանը, և իցէ թէ Ս. Ղազարու հետ համաձայնութեամբ մը հնարաւոր ըլլար անոր վերջնական կարգադրութիւնը և տպագրութիւնը: Փափագ մը, որուն իրականացմանը համար մեծ յոյսեր տածելու չենք: Բայց և այնպէս, ո՞վ գիտէ: Կեանքի մէջ շատ պիտի թուլնայինք, տկարանայինք, եթէ այդ «ո՞վ գիտէ»-ն մեր նեցուկը, զօրավիգը չըլլար:

***

ՆԱՄԱԿ ԵԳԻՊՏՈՍԻՑ

Ալէքսանդրիա. յուլիսի 17-ին

Ալէքսանդրիայի աղքատախնամը.—Ուսուցչական խումբը.—Երիտասարդութեան հոսհոսութիւնները.—Սպառնալիքներ։

Ալէքսանդրիայի հայութիւնը ունի մի աղքատախնամ ընկերութիւն, որի տարեկան հասոյթն է մօտաւորապէս 6000 րուբլի և որից օգտվում են յաճախ ոչ-կարօտեալները, այլ աւելի քիչ շատ ապրուստի միջոցներ ունեցողները. և այս կերպով պարզապէս նպաստ ընդունողներին ձրիակերութեան և մուրացկանութեան են վարժեցնում. մինչդեռ յաճախ իրապէս կարօտեալները զրկվում են Աղքատախնամի շնորհներից և սկսում են դռնից դուռ ման գալ և օգնութիւն խնդրել։ Այս ձևի օգնութիւն խնդրելը շատ յաճախ է պատահում, վեց ամսվայ ընթացքում ես տեսայ 5—6 անգամ, շատ անգամ սրանց առաջնորդում են տեղումս գտնվող վարդապետներից մէկն ու մէկը։ Ժողովուրդը իրաւամբ գանգատվում է, որ եթէ Աղքատախնամը գոյութիւն ունի, ինչու համար մասնաւոր հանգանակութիւնների ձեռնարկել և ժողովրդին նեղացնել, և եթէ հանգանակութիւնները այսպէս շարունակվելու են, Ակքատախնամի գոյութիւնը աւելորդ չէ՞։

Աղքատախնամից նպաստ ընդունող ընտանիքներ եղել են, որոնք կառքով առաջնորդարան են եկել իրանց ամսականները գանձելու համար... զարմանալի չէ՞ք գտնում այս ձևի—կառքով—մուրացկանութիւնը. գուցէ Ամերիկայումն էլ գոյութիւն չունենայ այս ձևի մուրացկանութիւն։

Ամերիկայից եկած է մի հայ ընտանիք, որի կինը խելագարվել էր և օդափոխութեան համար Ալէքսանդրիա էր եկել. մարդը լացով պատմում էր ինձ, թէ ինչպէս իր այդ խելագար կնոջ առաջնորդարանի և եկեղեցու շրջաբակում զրկել էին կանացի պատուից։

Կահիրէի Աղքատախնամն էլ նոյնպէս առանց քննելու նպաստ ստացողների վիճակները և իսկապէս օգնութեան արժանիների երևան բերելու, աջ ու ձախ ցրվում է փողերը աննպատակ։

—

Ալէքսանդրիայի դպրոցից հեռացան տեսուչը և մի քանի ուսուցիչներ, որոնց միակ մեղաւորութիւնն էր փաշաների և բէգերի առաջ չը ստորնանալ։ Ցաւալին այն է, որ պ. տեսուչը՝ Յակոբ Աստուրեան՝ միակ ուսուցիչն էր, որ հետևում էր և հմուտ էր արդի մանկավարժական բոլոր պահանջներին և սակայն առանց պատրաստ և անհամերաշխ մի ուսուցչական խմբի վրա տեսուչ նշանակվելով, չը կարողացաւ ցանկալի արդիւնք առաջ բերել. և ինչպէս կարելի էր։ Մենք յոյս ունէինք, որ փոխանակ մանկավարժութիւնից հասկացողներին հեռացնելու դպրոցից, նրանց չափ պատրաստված ուրիշ ուսուցիչներ կը հրաւիրվէին և անարժանները ու հացկատակները կարտաքսվէին։ Սակայն, ափսո՜ս, հակառակն է գործվում և ուժողը լինելու է մատաղ սերունդը։ Ո՜րքան Եգիպտոսում ամիրայութիւնն է տիրելու, ո՜րքան երիտասարդութիւնը կուսակցական պառակտումներով իր կրքերին անսանձ ասպարէզ է տալու, դըպրոցական բարեկարգութեան խնդիրը անլուծելի է մնալու։

Այս բոլոր չարիքները վերացնելու հնարաւորութիւն չը կայ, բացի ամիրայականութիւնը տապալելուց և երիտասարդութիւնը մօրակելուց, և մինչև որ մօրակող մի առաջադիմական թերթ չունենայ Եգիպտոսը, յուսալի չէ, որ այդ շարժումը և ցնցումը առաջ գայ։

—

«Մշակի» №№ 121 և 122-ի մէջ գրածներս այստեղի երիտասարդութեան մէկ մասի ջիղերին են դիպել և բողոքում են «հոսհոս—հոսհոսութիւն» բառերի դէմ և փոխանակ հերքելու, ընդհակառակը՝ նորանոր փաստեր են տալիս իրենց հոսհոսութեան։ Օրինակ՝ իմ գրուածքին пsшճшւnrпվ են պատասխանում և ինչ խայտառակ пиտանաւոր!!! (Տես «Ազատ Բեմ» № 15)։ Սրանց հոսհոսութեան մէկ ուրիշ փաստն էլ այն է, որ մեռած մի մարդու գերեզմանն են բաց անում և նրա ոսկորները անարգում. չեն կարողանում իրենց անսանձ կրքերը զսպել և հանգուցեալ առաջնորդին մեռնելուց յետոյ էլ անարգում, ծաղրում են, դարձեալ пsшճшւnrпվ. (տես «Ազատ Բեմ» № 14)։ Մի ուրիշ հոսհոսութիւն էլ. փոխանակ իմ յօդուածը քննադատելու, զբաղվում են իմ անձով, իմ կեանքով և իմ քթի չափով ուզում են չափել իմ գրուածքի ճշմարտութիւնը։

Եւ այսպիսի երիտասարդութեան վրա կարելի է՞ յոյս դնել և նրանից լաւութիւններ սպասե՞լ։

—

Իմ գրուածքի դպրոցի վերաբերած մասի դէմ ազգային իշխանութիւնը (?), ասում են, դատ է բաց անելու։ Շատ զարմանալի չէ՞ք գտնում այս միտքը. կարծես չեն բաւականանում դպրոցում և ազգային շրջաններում տեղի ունեցած խայտառակութիւններով, մի անգամ էլ ուզում են օտարների առաջ պարզել մեր ազգային ներքին կեանքի տխուր և խայտառակ երևոյթները... և վարկաբեկ անել հայ անունը օտար հասարակութիւնների մօտ։

Նոր չէ, որ «Մշակի» թղթակիցները դատի են ենթարկվում, սակայն այս պարագան շատ տարբեր է, այստեղ ամբողջ կրթական հաստատութիւնն, ամբողջ հայ հասարակութեան պատիւն է, որ պիտի ազատվի։ Մենք պատրաստ ենք ի հարկին մեր փաստերը և վկաները ներկայացնել դատարանին, եթէ բռնադատվենք. սակայն ոմանք էլ ասում են, որ ազգային իշխանութիւնը (?) չէ կարող այդպիսի յիմար և անպատուաբեր քայլեր առնել։ Տեսնենք, ապագան կարող է պարզել ամեն բան։

Դօկտ. Կ. Փաշայեան

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԱՐՏԻՍՏ-ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐ Դ. ԴԱՒԹԵԱՆ

(Նամակ Բէլգիայից)

—

Յուլիսի 14-ին, Բրիւսէլի արքայական ընկերութեան «La grande Harmonie» կոչված երաժշտական մեծ դահլիճում, տեղի ունեցաւ մրցանակաբաշխական համերգ, որի ժամանակ մրցանակներ ստանալու համար հանդէս եկան երկու արտիստներ Բէլգիայի զինուորական նախկին մինիստր Բ. Բրասսինի դուստրը—դաշնակահար օր. Մարգարիտան և հայազգի պ. Դ. Դաւթեանը։

Վերջինիս Կովկասի հայ և վրացի հասարակութիւնը պէտք է, որ լաւ ճանաչի, որովհետև պ. Դաւթեանը երկու տարի սրանից առաջ համերգներ էր սարքում Բաթումում և Կովկասի մի քանի քաղաքներում և ամարանոցներում։ Տուել է մի քանի համերգներ բարեգործական նպատակներով, և ի միջի այլոց մի համերգ էլ հրդեհից փչացած ցխինվալցիների օգտին։

Պ. Դաւթեանը բնիկ տրապիզոնցի է և 1894 թւին եղած հայկական աղետների ժամանակ ընտանիքով տեղափոխված է Բաթում։

Երաժշտական կրթութիւնը ստացել է Վենետիկի կօնսերվատորիայում, ապրելով Մխիթարեան հայրերի մօտ Ս. Ղազարի վանքում։ Վենետիկում էլ ստացել է ջութակահարի դիպլօմը։

Դրանից յետոյ նա իր երաժշտական կրթութիւնը շարունակել է Բրիւսէլի կօնսերվատորիայի ջութակահարութեան պրօֆէսօր պ. Թօմսօնի մօտ։ Վերջին ժամանակներս պ. Դաւթեանը աշխատում էր Պրագայում, յայտնի ջութակահար պ. Շէվչիկի մօտ։*)

Համերգին ներկայ էին մօտ 2000 մարդ։ Համերգի ծրագիրը բաղկացած էր երկու մասից։ Սկզբում պ. Դաւթեանը նուագեց Տարտինիի «Concerto en ré mineur»-ը օրկեստրի ներդաշնակութեամբ։

Երկրորդ մասի համար պ. Դաւթեանին տըրված էր 18 կտոր, ի միջի այլոց հետևեալ յայտնի կտորները. 1) Պագանիի «Կանպանելլա Մօսէ», «Աստուած պահպանիր թագուհուն», 2) Կօրէլլիի «Խելագարութիւնը», 3) Բէթհօվէնի «Ռօմանս ֆադէ», 4) Վենիավսկու—լեհական և ռուսական եղանակներից և այլն։

Երբ պ. Դաւթեանը բեմ ելաւ, «Ժիւրին», որը բաղկացած էր կօնսերվատորիայի 12 պրօֆէսօրներից, խնդրեց, որ նուագէ Saint Laubin-ի «Lúcia» poure violon solo—կտորը։

Պ. Դաւթեանը, օրկէստրի ներդաշնակութեամբ, որը բաղկացած էր մի քանի հարիւր մարդուց, վերոյիշեալ կտորը նուագեց շատ հիանալի կերպով, որին անմիջապէս հետևեցին երկարատև ծափահարութիւններ և օվացիաներ։

Վերջում «Ժիւրին» յայտնեց, որ պ. Դաւթեանին տրվում է առաջնակարգ ջութակահարի պրէմիա «prix d'excellance»։

Այս համերգի մասին գրեցին բէլգիական՝ «Petit Bleu», «Le Soire», «La Reforme» և Պարիզի՝ «La Cronigue», «Journal» «Lécho de Paris» և «Figaro» յայտնի թերթերը, որոնց մէջ շատ գովասանքով էին խօսում պ. Դաւթեանի մասին։

Ուս. Յ. Գասպարեան

Բրիւսէլ.

*) Ծան. պ. Շէվչիկը հիացած է եղել պ. Դաւթեանի ջութակահարութեան յարմար մատների դասաւորութեան, և նրան մեծ ապագայ է գուշակել։ Ծ. Թ.

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

29 յուլիսի

ՏԱՄԲՕՎ։ Հեռաւոր Արևելք գնացող մի քանի գնդերը հրաժարվեցին քաղաքի կողմից նրանց առաջարկված հրաժեշտի ճաշկերոյթից և ամեն տեսակ ընծաներից։ Դուման որոշեց դրա համար յատկացված 4000 րուբլին տալ ի նպաստ այդ գնդերի զինուորների ընտանիքների։

ՏՕԿԻՕ։ (Րէյտէր)։ Ծովապետ Տօգօ յարձակում գործեց ռուսական էսկադրայի վրա։ Կատաղի կռիւը շարունակվում էր մինչև գիշերը, իսկ յետոյ տեղի ունեցաւ ականային նաւախմբի յարձակումները։ Եապօնական նաւերը հեռացան, թողնելով մի պահապան նաւ, որից նկատվեցին դէպի նաւահանգիստը գնացող «Րէտվիզան» և «Պօբէդա» զրահակիրները։ Ծովապետ Տօգօ ոչինչ չէ յայտնում կռւի հետևանքների մասին։

ԲԱԳՈՒ։ Աստրաբադի հիւպատոսը հաղորդեց Բագուի նահանգապետին Աստրաբադի շրջականներում խօլերա երևալու մասին 29 մահվան դեպքերով։ Այստեղ ստացված տեղեկութիւնների համեմատ, խօլերա երևացել է Մէշէդում։

ԼՕՆԴՕՆ։ Դալայ-լաման փախաւ Լհասսայից, բայց թողեց իր կնիքը։ Եօնգխէզբանդ, պահակախմբի ուղեկցութեամբ, մտաւ Լհասսա։ Նրան մեծ հանդիսաւորութեամբ դիմաւորեց չինական ամբանը։ Եօնգխէզբանդ խնդրեց ամբանից միջնորդել, որ տիբէտցիների երեք կամ չորս լիազօրներ նշանակվեն, նկատելով, որ կարելի է տիբէտցիները կը շտապեցնեն բանակցութիւնները, եթէ ամբանը նրանց ուշադրութիւնը դարձնէր այն բանի վրա, որ դաշնագրի որոշման մէջ մտնում է նոյնպէս ծախսերի հատուցումը և որ՝ օրից օր վճարման գումարը կաճէ, քանի որ նրանք յետ կը պահեն անգլիացիներին։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Պրիզրէնի նահանգապետ Րէշիդ-փաշան հրաժարական տուեց։ Գլխաւոր տեսուչ Հիլմի-փաշան պատասխանատւութեան ենթարկեց նրան։ Բ. Դրան պատասխանը Միացեալ-Նահանգների պահանջներին՝ սպասվում է յուլիսի 29-ին։ Լուրերի համեմատ, այդ պատասխանը բաւարարութիւն է տալիս մի քանի պահանջներին։—Կատարելապէս անհիմն են համարում արտասահմանում տարածված տեղեկութիւնը այն նախագծի առիթով, որ վերաբերում է հնարաւոր փոփոխութեան կաթոլիկների վրա ունեցած հովանաւորութեան հարցի մէջ Արևելքում։ Ս. գահի դիտաւորութիւններն ուղղված են այժմ դէպի այն, որ ներկայումս գոյութիւն ունեցող ստատուս քվօն պահպանվի։

ԲԵԼՕՍՏՕԿ։ Յուլիսի 29-ին վերջացրեց իր պարապմունքները Մարիա Կայսրուհու կայրեբի հոգաբարձութեան պրիվատ-դօցէնտ Զելենկօվսկու ականաբուժական խումբը։ Ընդունված է 4,713 հիւանդ, արված է 716 օպերացիա, որոնցից 200-ը անմիջապէս տեսողութիւնը վերադարձրել է հիւանդներին։

30 յուլիսի

ՏՕԿԻՕ (Վօլֆ)։ Պաշտօնական։ Տալիէնվանից եկած զանազան զեկուցումները ցոյց են տալիս, որ Պօրտ-Արտուրի էսկադրան յուլիսի 28-ի առաւօտը դուրս է եկել նաւահանգստից, որից յետոյ տեղի ունեցաւ ծովային կատաղի ճակատամարտ, որ տևեց մինչև երեկոյ։ Գիշերվայ ընթացքում մեր հակաականանաւերի խմբակը ինչպէս երևում է, յարձակվեց ռուսական էսկադրայի վրա։ Յուլիսի 29-ի լուսաբացին այնպիսի տպաւորութիւն ստացվեց, որ իբր թէ «Րէտվիզանը» և «Պօբեդայի» նըման մի զրահակիր վերադառնում էին Պօրտ-Արտուր։

ՉԻՖՈՒ։ (Րէյտէր)։ Եապօնական 3 հակաականանաւեր ներկայումս գտնվում են նաւահանգստի մուտքի մօտ և սպասում են ռուսական «Րեշիտելնի» հակաականանաւին։ Ռուսական էսկադրան Պօրտ-Արտուրից դուրս եկաւ ծովապետ Սկրիդլօվի հրամանի համաձայն։—Պաշտօնական հեռագիրը հերքում է այն զեկուցումը, որ իբր թէ «Պօբեդան» և «Րետվիզանը» փչացել և վերադարձել են Պօրտ-Արտուր։ Պաշտօնական աղբիւրից ստացված տեղեկութիւնների համաձայն, յուլիսի 28-ին տեսնվել են 16 ռուսական նաւ Չիֆուի մօտերը։ Կողացող հիւանդանոց «Մօնգօլիան» շարժվում էր դէպի Շանհայ։ Վերջին ռմբակոծութեան ժամանակ «Րետվիզանի» վրա ընկել է 17 ռումբ, բայց նա ստացել է միայն չնչին վնասներ։ Եապօնական էսկադրան իր բոլոր գործիքների կրակն ուղղում է նաւաշինարանի վրա, ուր գտնվում են մօտաւորապէս 100 նաւ և որտեղից վերջերս միայն հեռացրին վառօդարանը։ Եապօնացիները բաւականաչափ պաշարողական թնդանօթներ չունեն։ Լուրերին նայելով, եապօնական մի կրէյսէր ընկղմվել է Կլոր կղզու մօտ եղած ճակատամարտում։ Պօրտ-Արտուրից դուրս գալու ժամանակ ռուսական նաւերն առել են իրանց հետ ուտելիքի պաշար, մեքենաներ և նիւթեր որ նշանակված են նաւերը կարկատելու համար։ «Րեշիտելնի» հակաականանաւի հրամանատարը չէ հերքում, որ ռուսական նաւերը դուրս են եկել Վլադիվօստօկեան էսկադրայի հետ միանալու նպատակով, բայց հրաժարվում է այլ ևս այդ առիթով ուրիշ հարցերի պատասխանելուց։ Ուրիշ աղբիւրների տեղեկութիւնների համեմատ, բոլոր մեծ նաւերը, բացի «Բաեանից», յուլիսի 28-ին հեռացան Պօրտ-Արտուրից, մեծ տարածութիւնից եապօնական նաւերի հետ փոխադարձ կրակի բռնվելով։ Ըստ երևոյթին՝ կասկած չէ կարող լինել, որ պօրտ-արտուրեան և վլադիվօստօկեան էսկադրաների միացումը տեղի կունենայ։ Դագուշանը, որ գտնվում է Պօրտ-Արտուրի մօտը, առնվեց եապօնացիներից յուլիսի 26-ին, բայց հետևեալ օրը և եթ ռուսները յետ խլեցին։

ԼԵԱՕԵԱՆ։ (Րէյտէր)։ Անշանչժանում ամեն ինչ խաղաղ է։ Ռուսները ենթադրում են, որ եապօնական ոյժերը դասաւորված են հետևեալ կերպ. 8 դիվիզիա արշաւում են Լեաօխէ գետի ուղղութեամբ, 5 դիվիզիա սպառնում են ռուսաց դիրքերին արևելքում՝ մինչև Անպին, և 2-ը Տաիցէ գետի ափերով։ Եապօնացիների ընդհանուր թիւը 250,000-ից աւելի է՝ 600 թնդանօթներով, որոնց մէջ բազմաթիւ լեռնային թնդանօթներ։ Եապօնացիների Բէնզիխուի մօտերը Տաիցէն անցնելու փորձերը չը պսակվեցին աջողութիւնով։ Գետը կարելի է ծանծաղուտով անցնել միայն երկու տեղ, բայց գետանցքերը պաշտպանված են ռուս զօրախմբերով։ Եապօնացիները համախմբվում են Սայմաձիի մօտը. նրանք աշխատում են բռնի անցնել Դալինեան լեռնանցքը՝ Մուկդէնից դէպի արևելք։ Նրանք ձեռբակալում են այն բոլոր ճամբորդներին, որոնց պարապմունքն իրանց կասկածելի է թւում։—Ռուս օֆիցէրների մեծ կորուստները ցոյց են տալիս ռուս հրամանատարների քաջութիւնը։ Ես յաճախ տեսել եմ ռուս օֆցէրների, որոնք աչքի են ընկնում իրանց սպիտակ համազգեստով իրանց զինուորներին դէպի շտուրմ առաջնորդելիս։ Ռուս գեներալներից շատերը նախապատւում են սուիններով կռիւը։ Չինացիներն ասում են, որ ռուսների կողմից Խայչէնը դատարկելուց յետոյ, եապօնացիները շարունակում էին արշաւանքը, չը մտնելով քաղաք։ Ռուս-չինական բանկի բաժանմունքը Լեաօեանից փոխադրված է Տէլին։ Կիները և երեխաներն արդէն մեկնել են Լեաօեանից։ Ֆօրմօզա կղզուց եապօնական մէկ դիվիզիա Նիւ-Չժուանում ափ իջաւ։ Չինացիներն օգնում են եապօնացիներին։ Խունխուզների բազմաթիւ խմբերն անկարգութիւններ են անում։

ՄՈՒԿԴԷՆ։ (Սեփ. Թղթ.)։ Ունեցած տեղեկութիւնների համաձայն յուլիսի 22-ին մեր դիրքի ծայրագոյն ձախ թևի վրա՝ Սինցզինտինի և Ցզեանչանի միջև տեղի է ունեցել մեր զօրախմբի համար աջողակ մի ընդհարում եապօնացիների հետ։ Մեր զօրքերը յետ քշեցին եապօնական զօրախմբին, որ երկու բատալիօնից աւելի էր, և գրաւեցին Դապինդուշանեան լեռնանցքը։ Կորուստներն աննշան են։ Լուրերին նայելով, յուլիսի 27-ին սկսվել է ճակատամարտ Անշանչժանի մօտը։

ՄԱՐԻԷՆԲԱՏ։ Ժամանեց անգլիական թագաւորը։ Արգելված էին բոլոր տեսակ պաշտօնական ընդունելութիւնները։

ԲՈՒԴԱՊԵՇՏ։ Պարլամէնտի նիստերը փակվեցին մինչև սեպտեմբերի 27-ը։

30 յուլիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Գեներալ-ադիւտանտ Ալէքսէեվի հեռագիրը Նորին Մեծութեան՝ յուլիսի 29-ից. «Պօրտ-Արտուրի հրամանատարի զեկուցման համաձայն, յուլիսի 28-ին էսկադրան ծով դուրս եկաւ։ «Մօնգօլիա» շոգենաւը գընում է էսկադրայի ետևից։ Հօրիզօնի վրա կային եապօնական 3 կրէյսէր I կարգի, 8 մանր կրէյսէր և 17 ականանաւ։ Արդէն չորրորդ օրն է, որ նաւահանգիստը ռմբակոծվում

է պաշարողական Թնդանօթներով»։— Յուլիսի 29-ին Հեռաւոր Արեւելքից պաշտօնական տեղեկութիւններ չը կան։

ՉԻՖՈՒ։ (Րէյտէր)։ Եապօնական երկու հակատորպեդանաւ գիշերով մտան նաւահանգիստն՝ առանց հրացանների և խարխափ նետեցին «Րեշիտելնիից» 400 մէտր հեռու։ Առաւօտեան ժամը 4-ին եապօնական ծովագնացները բարձրացան գինաթափ արված ռուսական «Րեշիտելնի» ականանաւի վրայ։ Եապօնական երկու հակատորպեդանաւերը հետեւում էին նրան։ Եապօնական հիւպատոսը հաւատացնում է, որ իրանք չը գիտէին «Րեշիտելնիի» զինաթափութեան մասին։

ՇԱՆԳՀԱՅ։ (Րէյտէր)։ Նագասակիից եկած հեռագրի համաձայն՝ ռուսական ռազմական նաւերը երեւում էին կիուսիու կղզու արեւմտեան ափերի մօտերը։

ՎԻԼՀԷԼՄՍՀԷՅ։ (Վոլֆ)։ Ժամանեց Վիլհէլմ կայսրը. նրան դիմաւորեցին կայսրուհին, Թագաժառանգը և միւս զաւակները։

ԲԵԼԳՐԱԴ։ Մինիստրների խորհուրդը վճռեց, որ Թագադրութիւնը կը լինի սեպտեմբերի 8-ին։ Սեպտեմբերի սկզբին Սկուպշչինան կը հրաւիրվի արտակարգ նիստի, որպէս զի բոլոր պատգամաւորները կարողանան մասնակցել Թագադրութեան հանդէսներին։ Հոկտեմբերին կը կատարվի սովորական նստաշրջանի բացումը։

ՏՕԿԻՕ։ Այստեղ ստացված զեկուցումի համաձայն, ռուսական պօրտ-արտուրեան էսկադրայի մեծամասնութիւնը կարողացաւ փախչել և ուր են գտնվում այժմ այդ նաւերը՝ մինչև հիմայ դեռ յայտնի չէ, այդ պատճառով եապօնական բոլոր առևտրական նաւերը մի առ ժամանակ կանգ են առել։

ԼՈՆԴՕՆ։ Վլադիվօստօկի էսկադրան ծով դուրս եկաւ, դիմելով դէպի հարաւ։

ՀՌՕՄ։ «Տրիբունա»-ի Թղթակից Պարզօին ռուսական իշխանութիւնն առաջարկել է Թողնել պատերազմական գործողութիւնների բեմը, իբր գրած պատերազմական Թղթակցութիւնների պատճառով։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Պետերբուրգի ժամացոյցով
Փակագծի մէջ Թիֆլիսի ժամացոյցով

Պօստագնացք Բաթումից դուրս է գալիս երեկ. 6 ժամ 37 ր. (7 ժ. 35 ր.), հասնում է Թիֆլիս ցերեկ. 12 ժ. 37 ր. (1 ժ. 35 ր.), դուրս է գալիս Թիֆլիսից ցերեկ. 1 ժ. 24 ր. (2 ժ. 22 ր.), հասնում է Բաթում գիշերվայ 1 ժ. 45 ր. (2 ժ. 43 ր.)։

Մարդատար գնացք Բաթումից դուրս է գալիս ցերեկվայ 12 ժ. 37 ր. (1 ժ. 35 ր.), հասնում է Թիֆլիս առաւօտ. 5 ժ. 52 ր. (6 ժ. 50 ր.), դուրս է գալիս Թիֆլիսից 6 ժ. 29 ր. (7 ժ. 27 ր.), հասնում է Բաթում երեկ. 6 ժ. 53 ր. (7 ժ. 51 ր.)։

Մարդատար գնացք Բաքուից դուրս է գալիս առաւօտ. 5 ժ. 6 ր. (6 ժ. 4 ր.), հասնում է Թիֆլիս երեկ. 5 ժ. 28 ր. (6 ժ. 26 ր.), Թիֆլիսից դուրս է գալիս 6 ժ. 20 ր. (7 ժ. 18 ր.), հասնում է Բաքու ցերեկ. 12 ժ. 10 ր. (1 ժ. 8 ր.)։

Մարդատար գնացք Բաքուից դուրս է գալիս առաւօտ. 9 ժ. 45 ր. (10 ժ. 41 ր.), հասնում է Թիֆլիս երեկ. 10 ժ. 35 ր. (11 ժ. 33 ր.), Թիֆլիսից դուրս է գալիս 11 ժ. 10 ր. (12 ժ. 8 ր.), հասնում է Բաքու ցերեկ. 3 ժ. 55 ր. (4 ժ. 53 ր.)։

Պօստագնացք Թիֆլիսից դէպի Երեւան դուրս է գալիս գիշեր. 11 ժ. 50 ր. (12 ժ. 48 ր.) հասնում է Երեւ. 4 ժ. 32 ր. (5 ժ. 30 ր.)։

Պօստագնացք Երեւանից դուրս է գալիս ցեր. 12 ժ. 14 ր. (1 ժ. 12 ր.), հասնում է Թիֆլիս առ. 5 ժ. 24 ր. (6 ժ. 22 ր.)։

Պօստագնացք Ալէքսանդրապոլից դէպի Կարս դուրս է գալիս առ. 10 ժ. 46 ր. (11 ժ. 44 ր.) հասնում է Կարս ցերեկ. 2 ժ. 6 ր. (3 ժ. 4 ր.), Կարսից դուրս է գալիս երեկ. 4 ժ. 12 ր. (5 ժ. 10 ր.), հասնում է Ալէքսանդրապոլ երեկ. 7. ժ. 12 ր. (8 ժ. 10 ր.)

Արագ գնացք Թիֆլիսից դուրս է գալիս 10 ժամին երեկ. (10 ժ. 58 ր.), հասնում է Բաթում առ. 8 ժ. 19 ր. (9 ժ. 7 ր.)։

Արագ գնացք Բաթումից դուրս է գալիս երեկ. 9 ժ. 33 ր. (10 ժ. 31 ր.), հասնում է Թիֆլիս առ. 7 ժ. 39 ր. (8 ժ. 37 ր.).

Արագ գնացք Թիֆլիսից դէպի Բաքու և Մոսկվա դուրս է գալիս іогеср՞и օրերը ցերեկ. 5 ժ. 25 ր. (6 ժ. 23 ր.), հասնում է Բաքու առ. 6 ժ. 9 ր. (7 ժ. 7 ր.)։

Արագ գնացք Բաքուից դուրս է գալիս լոյս ուրբաթ գիշեր 12 ժ. 53 ր. (1 ժ. 51 ր.), հասնում է Թիֆլիս ցերեկ. 2 ժ. 2 ր. (3 ժամին)։

Մարդագնացք Թիֆլիսից դէպի Բօրժօմ դուրս է գալիս երկու անգամ՝ առ. 8 ժ. (8 ժ. 58 ր.) և 2 ժ. 40 ր. (3 ժ. 38 ր.), իսկ Բօրժօմից դէպի Թիֆլիս ցեր. 1 ժ. 8 ր. (2 ժ. 6 ր.) և երեկ. 4 ժ. 8 ր. (5 ժ. 6 ր.)։

ԹԻՖԼԻՍԻ ԳԵՐՄ. ԺՈՂՈՎԱՐԱՆԻ ԴԱՀԼԻՃՈՒՄ
(Մեր. փող. ու. Վեցելի)
Կիրակի, օգոստոսի 1-ին
Դերասան Գ. ՊԱՐՈՆ-ՍԱՐԳՍԵԱՆԸ
Բարեհաճ մասնակցութեամբ հայ թատերասէրների, կը տայ
ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆ
ԿՈՆՑԵՐՏԱԿԱՆ ԲԱԺՆՈՎ
Կը ներկայացուի
I
ՏԻԿԻՆԸ ՆՆՋՈՒՄ Է
Վօդ. 1 գործ. Թարգմ. Թումանեանի.
II
ՋՈՒԵՏ
1) Սիրողների երգեցիկ երկու խումբը կերգէ մի քանի ժողովրդական երգեր, ղեկավարութեամբ պ. Միսկինեանի։ 2) Թառի վրայ կը նուագէ պ. Միքայէլեանը։
III
ԷՍ ԷԼ ԲԻ ՄՕՋԻԲԼՈՒԹԻՒՆ
Վօդ. 1 գործ. Նկ. Տէր-Գրիգորեանի.
Մասնակցում են՝ օր. Բ...ի, պ.պ. Բարսեղեան, Գուլազեան, Լաշքարեան, Միսկինեան, Միքայէլեան, Պարոն-Սարգսեան, Տէր-Առաքէլեան և ուրիշները։
Ներկայացման վերջը
ՊԱՐԵՐ
Ներկայացման սկիզբն է $8^1/_2$ ժամին երեկոյեան։ Պարերինը ժամը $11^1/_2$-ին։
Տեղերի գինը 2 ռուբ. մինչև 20 կոպէկ։
Խաղամիջոցներին կը նուագէ զինուորական երաժշտական խումբը և սազանդարը։
1—2 Կարգադրիչ՝ Գ. Պարոն-Սարգսեան

Կենտրոնական
գրավաճառանոցումը, Թիֆլիս, վաճառվում են հետեւեալ հազուագիւտ հրատարակութիւնները.
«Փորձ» գրական հանդէսի բոլոր $4^1/_2$ շրջանները 30 ր., առանձին տ. տ. 15 ր., հետեւեալ $3^1/_2$ տ.—15 ր.։
«Կռունկ» 4 տարվա 7 ր., զանազան տարիների առանձին հատորներ 1 ր. 50 կ.։
«Արձագանք» զանազան ամբողջ տարիներ։
(ռ.) 5—10

Նախիջեւանի եւ Բեսարաբիայի
Թեմական դպրանոցում կան արձակ դասեր. ընդհանուր պատմութեան, ռուսաց պատմութեան, հայոց պատմութեան և աշխարհագրութեան Թւով 17, որի համար նշանակված ռոճիկն է նոր ծառայութիւն սկսողների վերաբերմամբ 1020 րուբլի, իսկ 5, 10 և 15 տարի ծառայողների համար դպրոցական ասպարէզում ռոճիկը աւելանում է 72, 144 և 216 րուբլիով։ Ցանկացողները պէտք է խնդրամատոյց լինեն դպրանոցի տեսչութեանը, ներկայացնելով իրանց ուսման (համալսարանական-լեզուագիտական և պատմական բաժնի), նախկին ծառայութեան և անձնավստահութեան վկայականները (свидѣтельство о благонадежности) մինչև օգոստոսի 5-ը։
5—10 Տեսուչ դպրանոցի Գ Զարբհեան

Հին-Նախիջեւանում
օգոստոսի 20-ից բացվում է գրավաճառանոց Արամ Պողոսեանցի, որտեղ վաճառվելու են դասական և ընթերցանութեան գրքեր ռուսաց և հայոց լեզուներով, դպրոցական գրենական և ամեն տեսակ պիտոյքներ։
(շ. չ.) 7—10

ԿՐՕՆԻ ԴԱՍԱԳՐԵՐ
Աշակերտաց համար

		ր.	կ.	
1.	Դասատետր կրօնի I տարի	—	25	25% զ.
2.	» » II »	—	20	20% զեղչ
3.	» » III »	—	30	
4.	Հին-ուխտ (ընդարձակ)	—	45	
5.	» (համառօտ)	—	35	
6.	Նոր-ուխտ	—	40	
7.	Գործք առաքելոց	—	40	
	Ուսուցչաց համար			
8.	Ուղեցոյց (մեթօդիկայ) հին-ուխտի	1	75	35% զեղչ
9.	Ուղեցոյց (մեթօդիկայ) նոր-ուխտի	2	5	
10.	Ուսուցումն քրիստոնէական կրօնի Դ.	1	50	
11.	Ուսուցումն քրիստոնէական կրօնի Ե.	—	50	

Ցանկացողները կարող են դիմել հետեւեալ հասցէով.
1) Тифлисъ, священнику С. Саакянцъ, Коммерческое училище.
2) » Книжный магазинъ «Гуттенбергъ»
3) » » «Центральный».
—
Դասագրքերիս պահեստը ամառս գտնվում է պ. Ալէքսանդր Ամիրաղեանցի մօտ (Карвансарай Тамамшева мануфактурный магазинъ А. Амирагова).
Ցանկացողները նրանից ևս կարող են պահանջ անել։
Սահակ քահ. Սահակեանց
յ. ա. օ. յլ.—օ. օր-մէջ ս. ա. օ. 36—66

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գր. Տէր-Գրիգորեանց
ընդունում է հիւանդներին—ներքին (մասնաւորապէս կրծքի) և երեխայոց հիւանդութիւնների. ունի ընտրգէնեան կաբինէտ. 154. Միքայէլեան պրոսպէկտ, տէլէֆօն 825.
(շ. ե. հ. չ.) 67—105

ՎԻԵՆՆԱ. ԲԺ. Պ. Մ. ԱՓՐԻԿԵԱՆ
Կազմում է խորհուրդներ տեղիս մասնագէտ պրօֆէսօրների հետ Ռուսաստանից եկող հիւանդների համար։
D-r med. P. Afrikian.
Հասցէն Wien, I, Tegetthoffstrasse, 1 Pension.
44—50

ՀԱՇՈՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ
Ի. Ե. ԲՐՕՆ ՖՕՆ-ԲՐԷՆՆԵՐԻ
հիմնած
Թիֆլիս, Միքայէլեան պրօսպ. № 161.
Դասարանների նպատակն է երկու սեռի անձերին համեմատաբար կարճ միջոցում տալ տեսականապէս և գործնականապէս վերջաւորված առևտրական կրթութիւն։ Դասարանները պատրաստում են հաշուապահներ, Թղթակիցներ, կոնտօրշչիկներ և այլն պետական և առևտրական հաստատութիւններում ծառայելու համար։
Դասարանները բաղկացած են 3 մասերից. I պատրաստական մասում ընդունվում են երկդասեան դպրոցներն աւարտած անձերը, II-ում—հաշուապահական մասում՝ պրօգիմնազիաներ կամ քաղաքային դպրոց աւարտած անձեր և III զուտ գործնական մասում՝ հաշուապահութիւն և առևտրական Թուաբանութիւն գիտեցող անձեր։
Ամեն մի բաժանմունքում պարապմունքները տևում են կէս տարի։
Այն անձերը, որոնք չունեն իրանց ուսման մասին պէտք եղած դոկումենտները, ենթարկվում են որոշված քննութեանը։
Պարապմունքների տևողութիւնը կախված է կրթական ցենզից։
Հաշուապահական դասարանները, ինչպէս մասնագիտական ուսումնական հաստատութիւն, գրված են շատ օրինակելի ձևով. դասարաններն ունեն գրադարան, թանգարան և Կովկասում առաջին (1890 Թւից գոյութիւն ունեցող) Հաշուապահական կաբինէտ։
Ներկայ ուսումնական տարում դասատուներ են հրաւիրված լաւագոյն մասնագէտ-մանկավարժներ։ Ուսման վարձը. I բաժնում—60 ր., II-ում—75 ր. և III-ում—50 ր.
Զբաղմունքներն ամեն օր են, 5—8-ը ժամը երեկոյեան։
Պարապմունքների սկիզբն է սեպտեմբերի 15-ից։ Մանրամասն տեղեկութիւններ և ծրագիրը տրվում է ամեն օր դասարանների գրասենեակում առաւօտեան 9—12-ը և երեկոյեան 5—8-ը։
Հեռախօս № 286.
(հ. շ.) 10—15

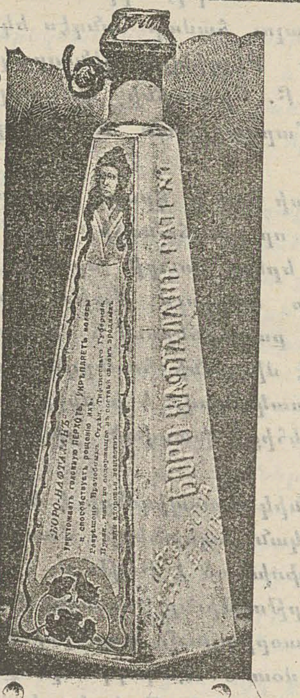

Պրօվիզօր Ա. ՍԱՐՈՒԽԱՆԵԱՆՑԻ
ԲՕՐՕ-ՆԱՖԹԱԼԱՆ
Նոր նիւթը
Կատարելապէս փչացնում է գլխի թեփը, ամրացնում է մազերը և օգնում մազերի բսնելուն. տալիս է մազերին իր բնական ու հաստատ տեսքը։ Թոյլատրված է բժշկական վարչութիւնից, իբրև ոչ մի վնասակար նիւթ չը պարունակող։
Պահեստարան Кавказское Товар. торговл. аптек. товарами Тифлисѣ, Баку, Батумѣ, վաճառվում է և Ռուսաստանի դեղատներում և դեղավաճառատներում։
Արժէքն 1 րուբլի 25 կոպէկ։
(շ. 1 ան.) 10—50

Ս. Պետերբուրգի մեքենայական արդիւնագործութեան ընկերութեան
ԱՄՈՒՐ, ՃԱՇԱԿՈՎ և ԹԵԹԵՒ, ԿԱՆԱՆՑ, ՏՂԱՄԱՐԴԿԱՆՑ և ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ
ԿՕՇԻԿՆԵՐ,
նոյնպէս և սկօրօխօդներ ու սանդալներ կարելի է ստանալ Թիֆլիսում և Անդրկովկասի միւս քաղաքներում ԱՄԵՆԱԼԱՒ վաճառատներում։
ФАБРИЧНОЕ КЛЕЙМО
С.ПЕТЕРБУРГЪ.
Խնդրվում է ուշք դարձնել ֆաբրիկայի նշանի վրայ։

„ԼԷՕՊՕԼԴ ՆԷՅՇԷԼԼԷՐ“
Առևտրական տան սպահեստում կայ ընտրութեան համար
մեծ քանակութեամբ ռուսական եւ արտասահմանեան արդիւնագործութեան
ԿԱՇՈՒԵՂԷՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ
Տէլէֆօն № 346. 20—100 Երեւանեան հրապարակի վրայ։

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 30-го іюля 1904 г. Տպարան «ՀԵՐՄԷՍ» Типографія «ГЕРМЕСЪ» С. Назарянца, Мад. ул. № 15.